kinyilatkoztatta előttünk, hogy miután többé az ellentállásra nem is gondolhatunk, ő megígérte az orosz tábornoknak, miszerént itt lerakatja velünk a fegyvereinket, és minden feltétel nélkül, kegyelemre, átadja az egész hadsereget orosz rendelkezés alá.

Azomban – úgymond – az orosz tábornok megígérte, hogy nem fogja átadni a fegyvertelen hadsereget az osztrák hatalomnak mindaddig, míg czárja, az osztrák császártól, az egész magyar nemzet számára közönséges amnestiát nem fog kieszközölni, s addig is a tiszteknél meghagyatnak kardjaik, s rangjok szerinti havidíjaikat fogják huzni.

Nem mertem Zászlóaljam elibe lépni, mert nem tudtam volna szólani a fájdalomtól, tehát magamhoz hívattam a századosokat, és elbeszéltem nekik, amit hallottam, és kértem őket hogy adják tudtára ezt századaiknak s mondják meg egyszersmind a derék honvédeknek: hogy én, a fájdalomtól leverve nem szólhatok hozzájok, hanem önök által üzenem nekik: miszerint a szegény elárult haza, és a megcsalatott nemzet nevében fogadják el tőlem a köszönetet hűségükért s önfeláldozásukért, tőlem, ki tanuja valék vitézségüknek, hűségüknek és bátorságuknak, ki tanúja s egyszersmind részes társa valék gyötrelmeiknek s szenvedéseiknek. Fogadják egyszersmind köszönetemet iránt ami hűségükért, tiszteletük és szeretetükért, és kértem őket, küzdjék le fájdalmaikat s nyugodjanak meg rajta, ha most más jutalmat nem nyerhetnek ennél, s találják fel vigaszukat azon öntudatban: hogy kötelességeiknek híven megfeleltek!

Ha menykő csapott volna le közöttünk, vagy ezer ágyú dördült volna meg füleiknél, nem idézett volna elő olly borzasztó hatást közöttünk, mint e hír. Ki tudná festeni e fájdalom vihart, e kétségbe ejtő arczokat? Elnémult minden, és ott álltunk zokogva, s égő könycseppeket hullatva a nagy sír felett, mely egy nemzet számára ásatott...

A szabadságharc kormányának debreceni szálláshelyei

A forradalmak leverése után a győztesek mindent-tudni-akarása, kegyetlenkedése, büntető szándéka gyakran nem ismert korlátokat. Ez volt a jellemző, hosszú éveken át az osztrákokra is, miután orosz segítséggel legyűrték a magyar szabadságharcot. Ez a mindentakarás gyakran segíti a történelem kutatóját ahhoz, hogy olyan ismereteknek is birtokába jusson, amely – amikor történt az esemény – jellegtelennek, érdektelennek tűnt. Az események sodrában miért is lett volna fontos, hogy pl. az 1849. januárjától júniusáig Debrecenben tartózkodó kormány, hol, melyik középületben, vagy kinek a házában telepedett le.

Karl Geringer, a szabadságharc bukása után nem sokkal teljhatalmat kapott politikai biztos azonban éppen erre volt kíváncsi. Felszólítására Uray Bálint, a Debreceni Kerület Főispán készséggel közölte, hogy a kormányt hol szállásolták el. Uray a Debreceni Tanácshoz fordult, kérve az adatok közlését. Ha nem is teljesen ismeretlenek ezek az adatok, mégis úgy gondoljuk, hogy a 150. évforduló alkalmából nem árt, ha ismét felhívjuk az egykori kormányhivatalok elhelyezkedésére a figyelmet. Uray Bálint levelét teljes terjedelmében, eredeti helyesírásával közöljük:

Méltóságodnak folyó Junius hónapi 13-ról 4855-k szám alatt – a vót Magyar Ministérium hiányzó actainak keresése tárgyában – kelt rendeletére – hivatali tisztelettel válaszoljuk:

A vólt Magyar Ministerium Debreczeni szállásolása ideje alatt

Az elnöki hivatal működött folytonosan a Város házánál, honnan 1849-ki Junius elején Pestre elköltözvén, minden irományait össze packolva magával vitte.

A Pénzügyi Minisztérium hivatal szobái voltak a Péterfia utczán az Oláh Miklós ur házában, ezen ügyérség is részint Junius elején, részint Junius végén (a múlt évben) innen eltávozván, maga minden iratait magával vitte.

A Hadügyi Minisztérium szállásolt a Beck féle házban, honnan mindgyárt az Ország-gyülés itteni bevégzésekor eltávozván hasonlóúl minden iratait magával elszállította.

A Bel-ügy Ministerium szállásolt részint a Komáromi féle városi háznál, részint az Orbán János – részint a Zsebők féle házaknál, de ez is minden íratait 1849-ki Junius elején innen eltakarította; –

A Kereskedés és Közlekedés ugyszintén a Vallás, és Közoktatási Ministeriumoknak rendezett irodájok ott Debreczenben nem volt. –

Melly fentebb megnevezett helyeken a volt magyar Ministeriumnak semmi íratai sem találtattak.

Kik egyébiránt mély tisztelettel vagyunk.

Debreczenben 1850 Junius 26-án.

Méltóságos Udvari Tanácsos és Debreczen Kerületi Cs. K. főispán Urnak

alázatás szolgái

Debreczen Sz. K. Város Tanácsa.[1]

Ennyi a levél! Szikár, tömör, csak arra válaszol, amire feltétlenül muszáj volt. Feltűnő, hogy nem a polgármester írta alá a levelet, ahogy általában szokásos volt, hanem a személytelenebb, s a felelősséget együttesen vállaló Tanács.

A Városházát kivéve a minisztériumoknak otthont adó épületek már nincsenek meg. De talán Debrecen helytörténészei emléktábla állításával megjelölhetnék a helyet, ahol hajdan ezek a minisztériumok működtek, minden valószínűség szerint nem kis nehézségek között.

Közreadja: *Tóth Béla*

Szrsen András 48-as honvéd emlékére

A penci „öreg temetőben" jeltelen sírban nyugszik egy '48-as honvédünk, Szrsen András. Életéről Takáts Lajos egykori penci tanító, tudósított a Váci Közlöny 1889. évfolyamában, s idős Pápay István közölt családi hagyományokat Gerengay Pál nyugalmazott tanítóval az 1930-as évek elején.

Szrsen András 1828-ban született, csak 1842 után költözött családja Pencre. A húszéves ifjú 1848-ban kerülhetett katonasorolásra, mivel „vörös sipkás" volt, Damjanich hadtestéhez tartozhatott. A tápióbicskei-nagysallói csatában vett részt, majd az oroszok elleni, második váci ütközetben július 15–17-én Csörögnél megsebesült. Mellét szuronnyal átszúrták, mindkét lábát keresztüllőtték. Szrsen András sebesülése után valószínűleg ott feküdt a halottak között, s magához térve csak éjszaka merészkedhetett, óriási fájdalmak között elvánszorogni a csatatérről, megtenni azt az életben maradást jelentő utat, mely Rádon keresztül Pencig vezetett. A Bok hegyre vánszorgott, ott kunyhójában húzódott meg. A szőlőpásztor talált rá, s vele üzent családjának, akik érte mentek. *„Hosszú gyógykezelés után nagy és szomorú szenvedések között életben maradt"* – szól róla a hiteles tudósítás. Mindkét lábára bénán, csak hátrahajlott térden tudott járni.

Nála idősebb nővére, Zsuzsanna gondozta, s amikor 1858-ban Pápay Gáspár kovácsmesterhez férjhez ment, magukhoz fogadták. A házaspárnak két gyermeke született 1860-ig, de az apa és egyik csecsemőjük az évben meghalt. Az özvegy is hamarosan sírba követte szeretteit. Ekkor Szrsen András is kis Pápay Ferencet maga vette gondozásba, és nevelte. 1864-ben, 35 éves korában megnősült, feleségül véve Alsó-Stubnyáról származó Dubovesz Annát, aki hűségesen megosztotta vele életét 26 éven keresztül, egészen a csonka honvéd elhunytáig.

Szrsen, a helyi földbirtokos Kozáky Dánieltől ajándékul egy kis házat kapott. *„Csekély szőlőjét ápolta, térden állva mívelt meg minden tőkét"* – írja Takáts Lajos. Földet is vásárolt Pápay István szerint. További életfolyásáról annyit tudunk, hogy gyakran járt szamaras talyigán

[1] A levél található: OL. Geringer íratai, D 55. 110. csomó, 12883/1850.